

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом
(м. Донецьк, Україна)

Проект виконується Науково-
навчальним центром ДонНУ
„Конвергенція нано-, біо- та інфо-
технологій для збалансованого
регіонального розвитку”

**Тематична програма Європейського Союзу для довкілля і сталого
управління природними ресурсами, зокрема енергією
Проект „Низько-вуглецеві можливості для індустріальних регіонів України”**

Шеставін М.С., к.т.н.

Донецький національний університет

**Перспективи впровадження в Україні кліматичних
інновацій, включаючи чисті вугільні технології і
технології уловлювання та зберігання CO₂**

**ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
«НИЗЬКО-ВУГЛЕЦЕВІ ВІДКРИТІ
ІННОВАЦІЇ ДЛЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ»
29.11.2012 р., м. Донецьк**

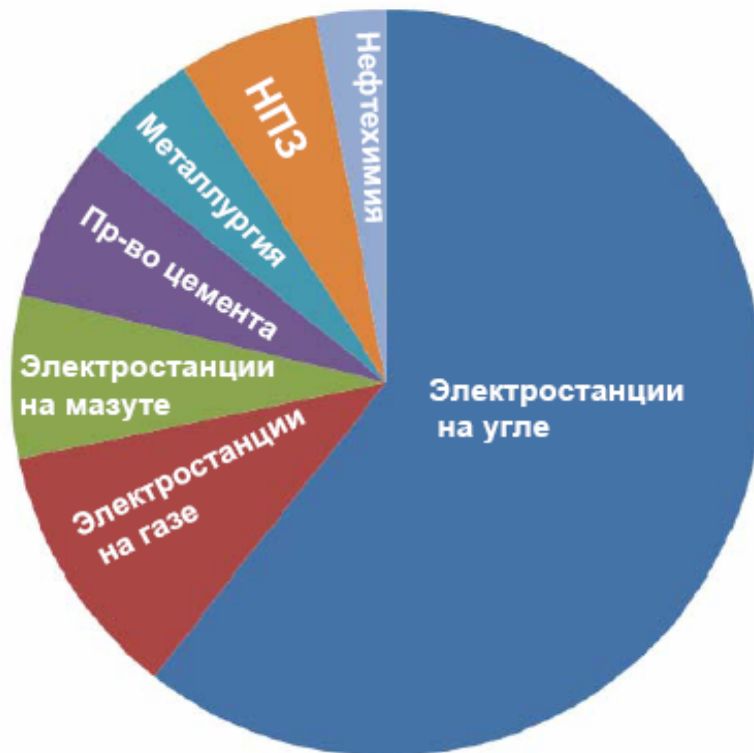

Проект фінансується
Європейським Союзом

Масштаб глобальной проблемы эмиссии CO₂

- В промышленности насчитывается около 7500 крупных точечных источников выбросов

- Электростанции на угле ~60%
- Электростанции на газе ~11%
- Электростанции на мазуте ~7%
- Производство цемента ~7%
- Metallургия ~5%
- Нефтепереработка ~6%
- Нефтехимия ~3%

56% всех техногенных выбросов CO₂

* Точечные источники с выбросами CO₂ свыше 0,1 млн. т/год

Проект финансируется
Европейским Союзом

29.11.2012 р., м. Донецк

Проект реализуется
Донецким национальным
университетом

Проблеми уловлювання викидів CO₂

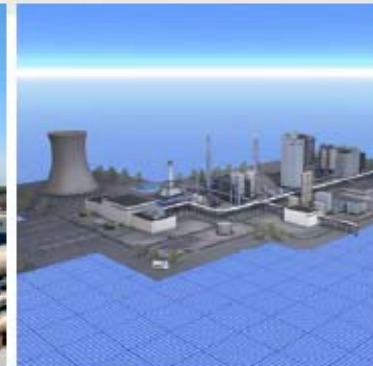
Пилотний проект Castor,
Данія

Aker Clean Carbon,
Норвегія

Кислороднотопливний
проект Vattenfall, Германия

Полномасштабный
проект RWE, Германия

Испытательный центр
Mongstad, Норвегия

Следующий огромный и трудный шаг – улавливание выбросов CO₂ на электростанциях и промышленных предприятиях:

- Намного более сложная проблема по сравнению с улавливанием CO₂ из природного газа
  - Объемы, давления, концентрации, потребление энергии, выбросы в атмосферу и т.д.
- Активная работа в странах ЕС и в мире с целью разработки лучших технологий
  - Масса пилотных разработок, несколько демонстрационных установок, многочисленные проекты промышленного масштаба

Проект фінансується
Європейським Союзом

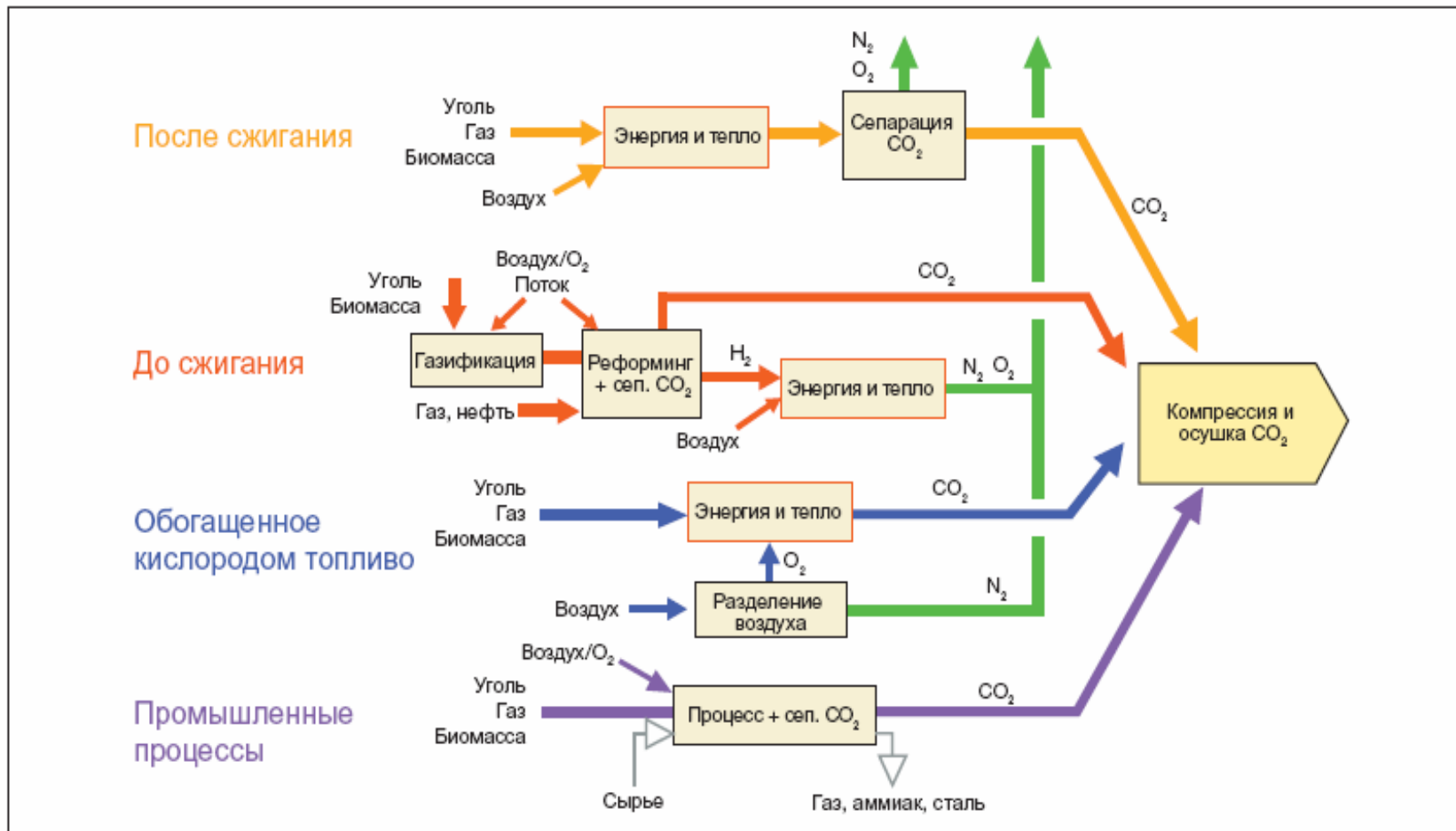
29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

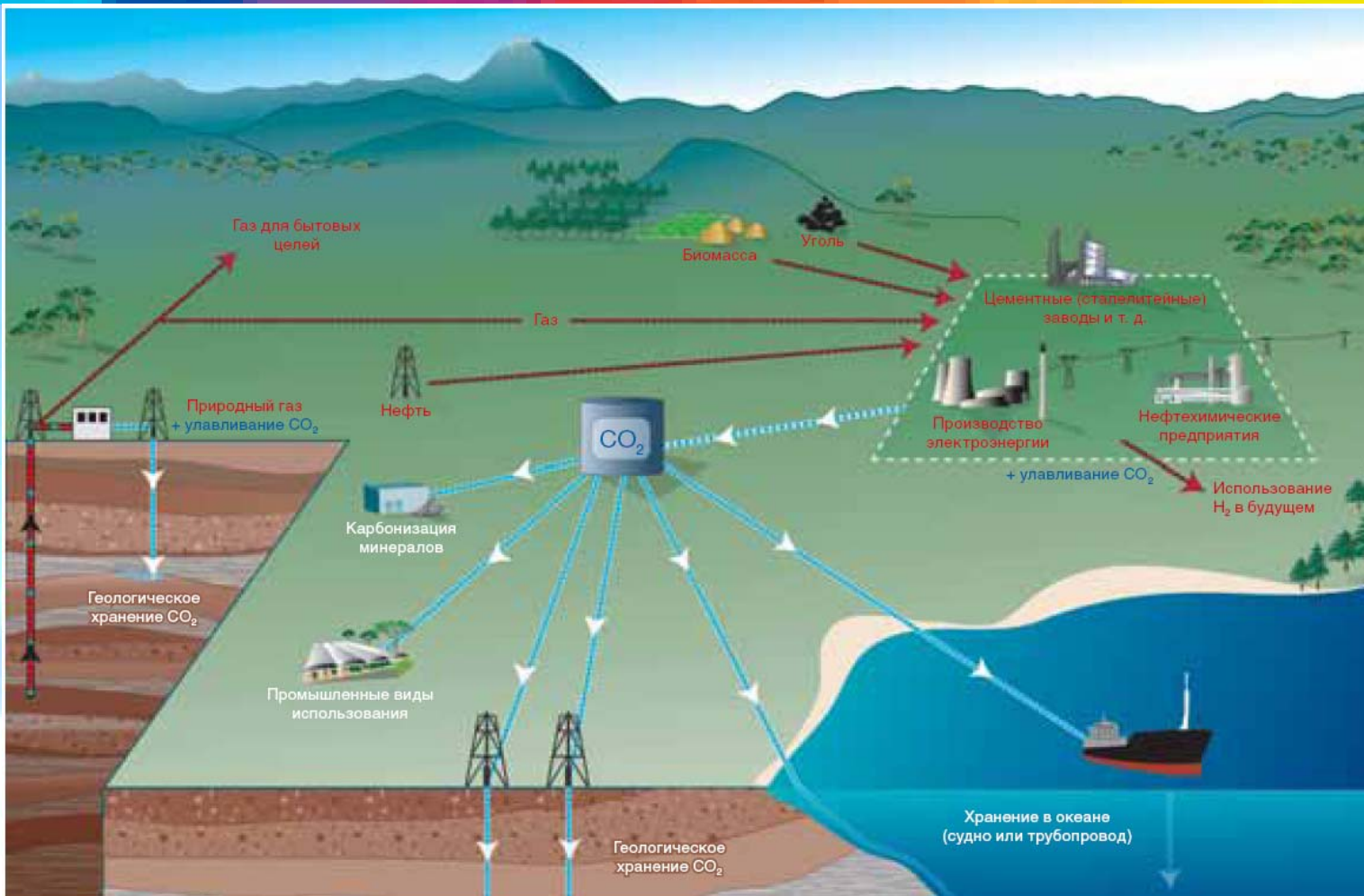

Огляд процесів та систем уловлювання CO₂

Схема транспортування та зберігання CO₂

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

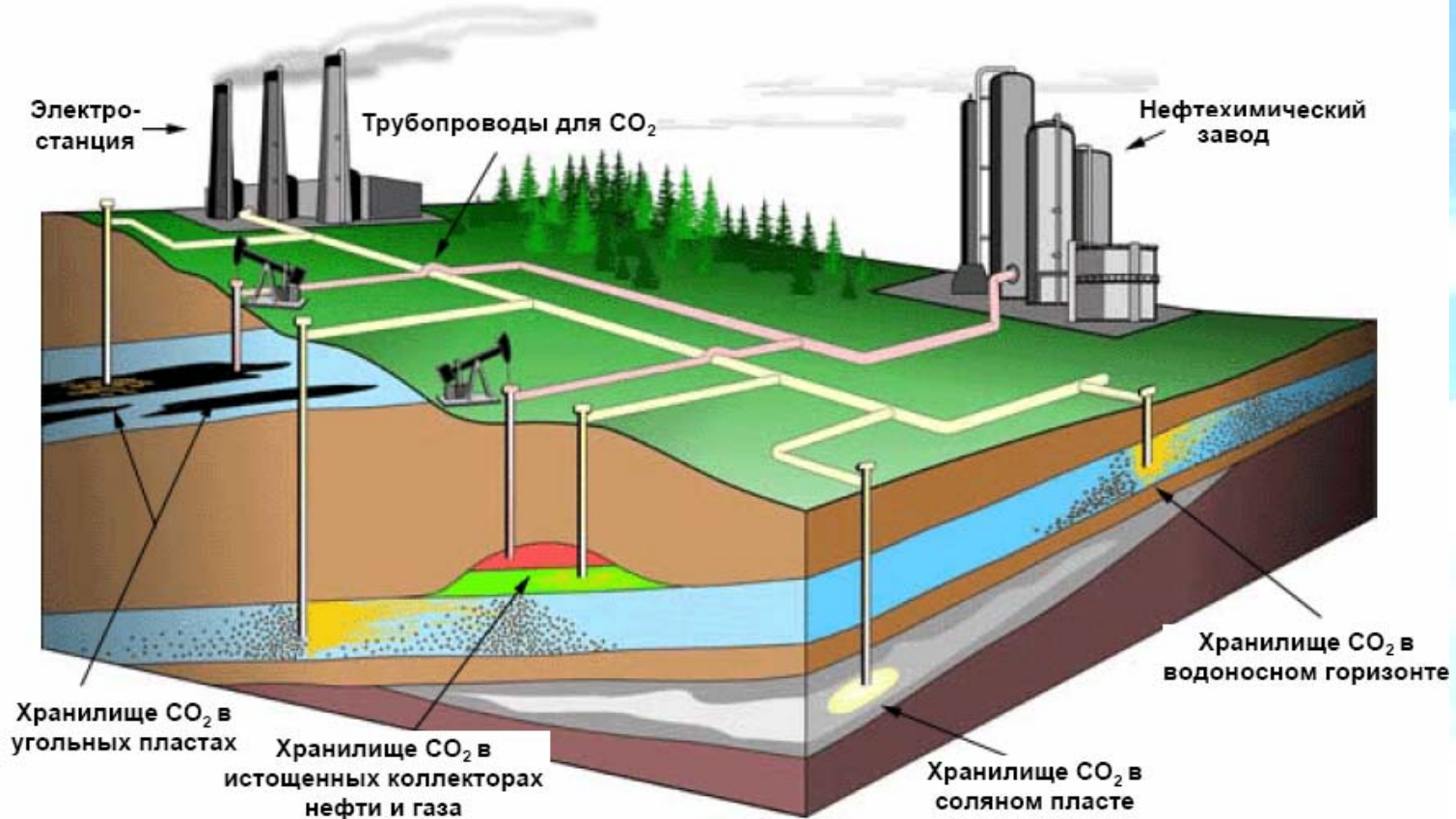
Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Типи сховищ для CO₂

Типы хранилищ для CO₂

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

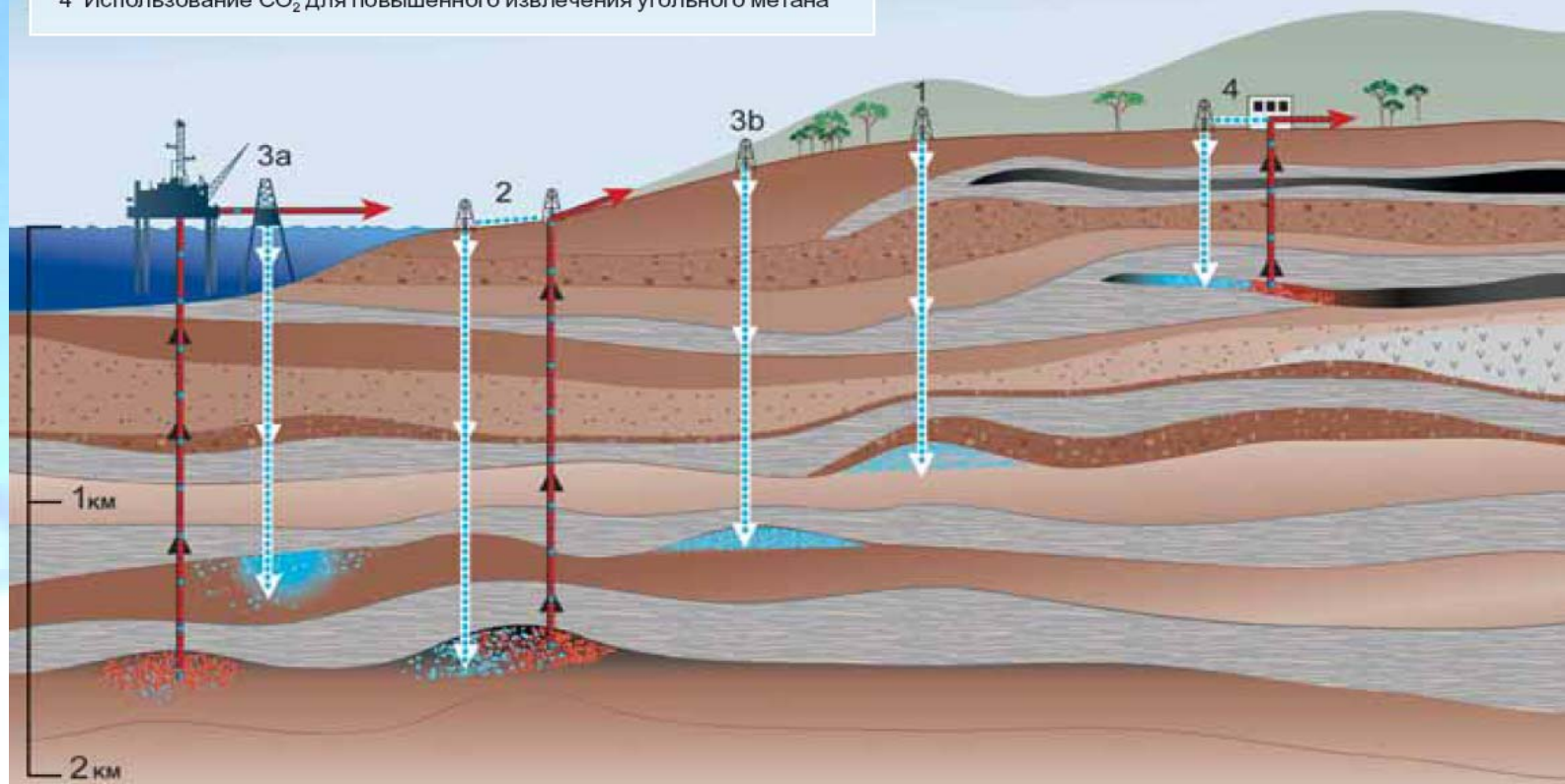

Огляд варіантів геологічного зберігання CO₂

Обзор вариантов геологического хранения

- 1 Выработанные нефтяные и газовые пласты
- 2 Использование CO₂ для повышенного извлечения нефти и газа
- 3 Глубоко залегающие соленосные формации –
а) морская зона б) береговая зона
- 4 Использование CO₂ для повышенного извлечения угольного метана

- Добыча нефти или газа
- Закачанный CO₂
- Хранящийся CO₂

Проект фінансується
Європейським Союзом

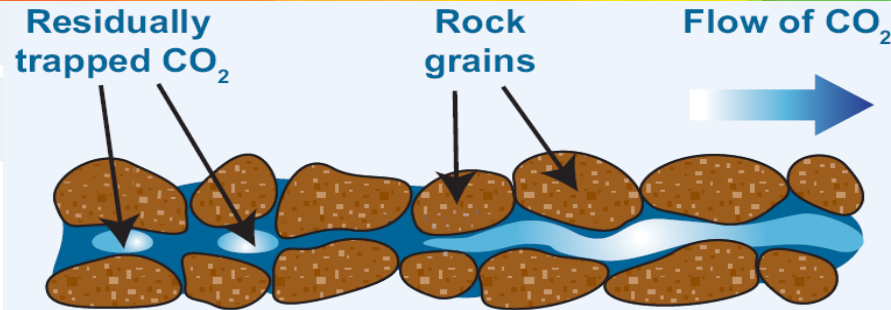
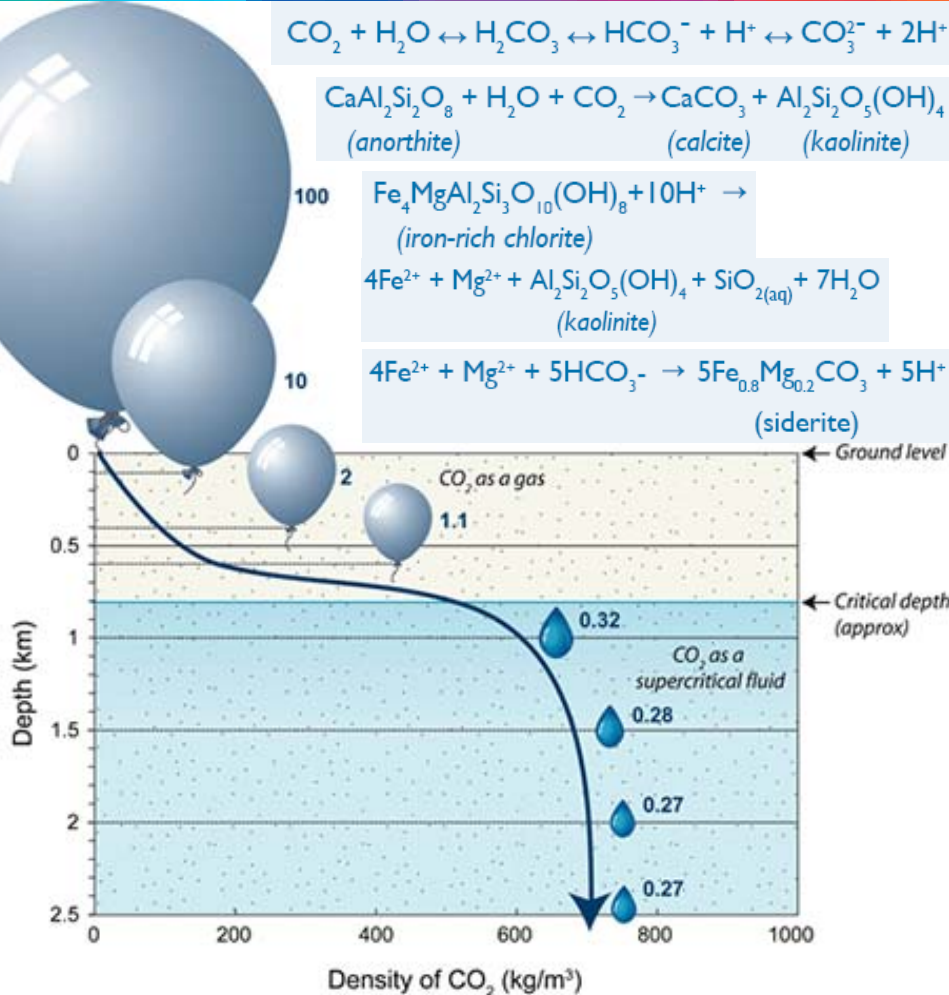
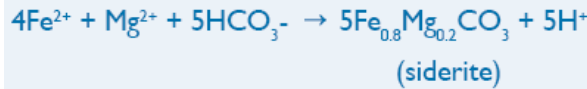
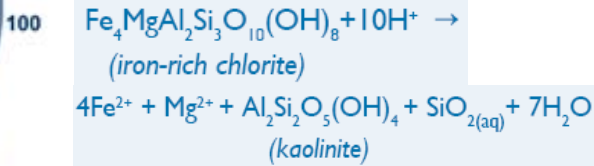
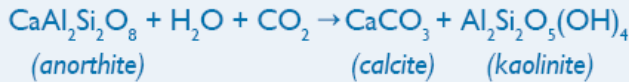
29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

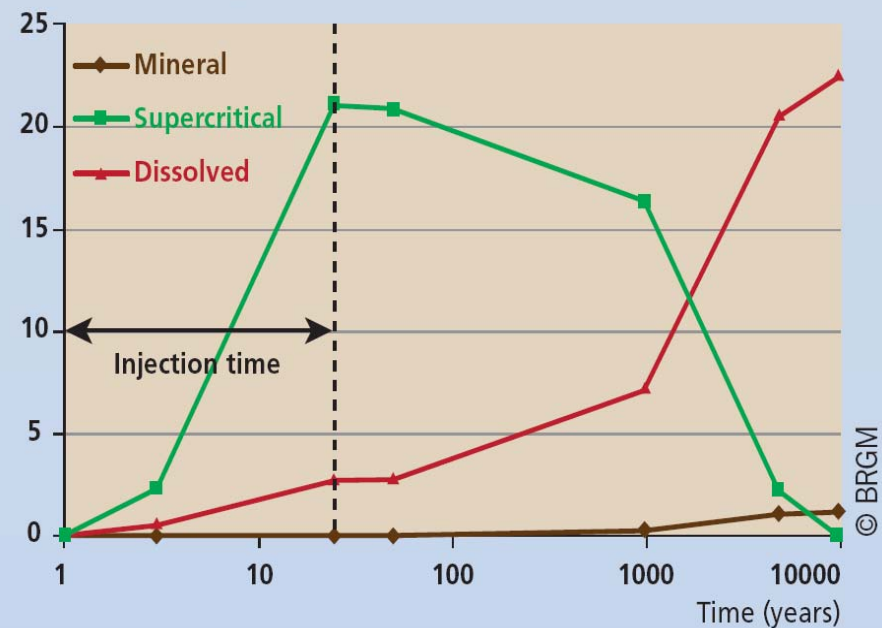

Еволюція форм CO₂ у процесі його геологічного зберігання

Million tons of CO₂ trapped

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

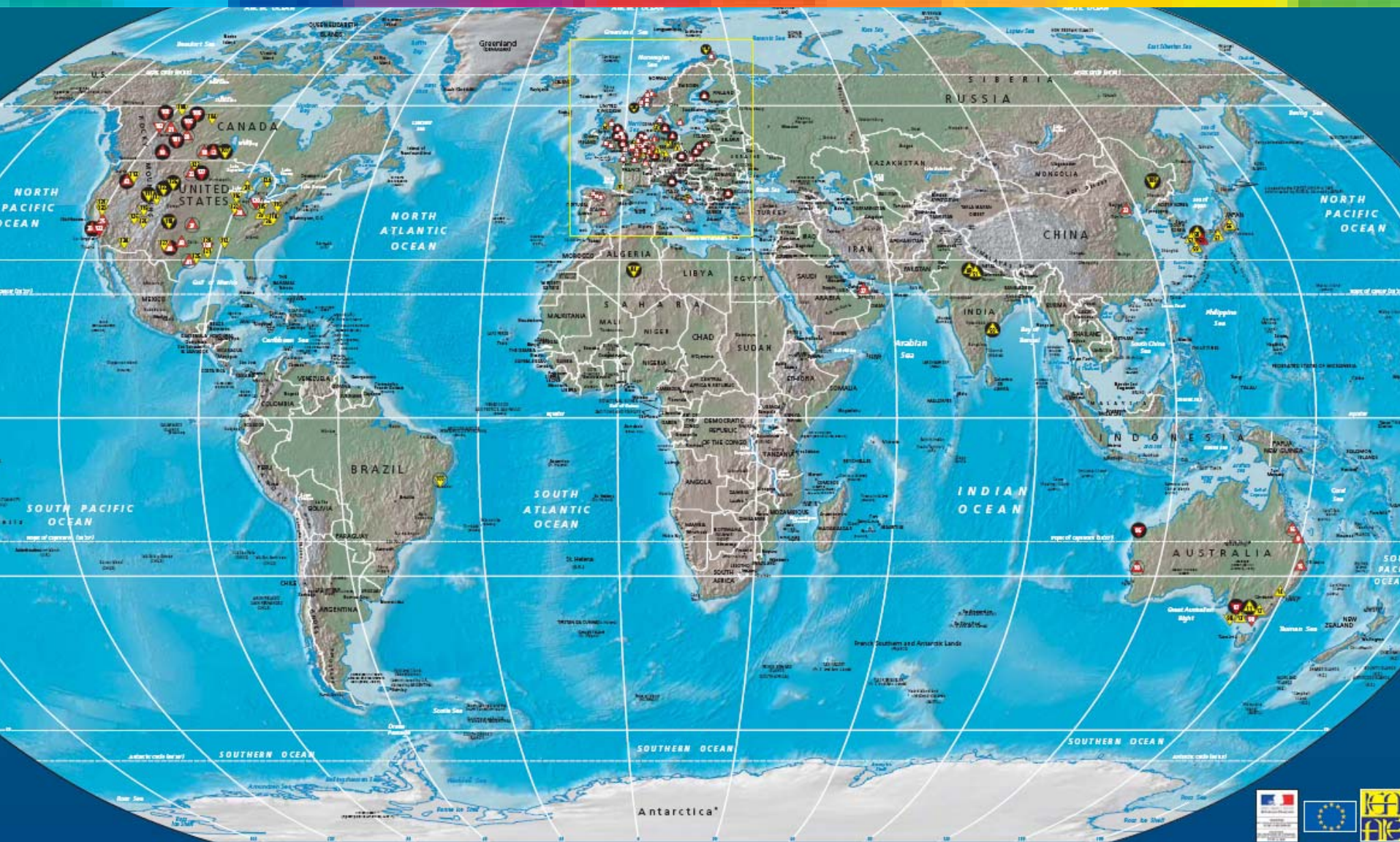
Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

На 2010 рік у світі діє 141 проект із уловлювання і зберігання вуглецю

62 проекти у Європі

- дослідження
- демонстрації
- промисловий

- робочі
- потенційні, що плануються до оголошення

- 93 проекти, що орієнтовані на уловлювання чи інтегровані

- 48 проектів, що орієнтовані на зберігання

На сьогодні функціонують тільки 4 крупних проекти з уловлювання та зберігання CO₂

Слейпнер,
Норвегія

Ин-Салах,
Алжир

Сновит,
Норвегія

Вейбурн,
Канада

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

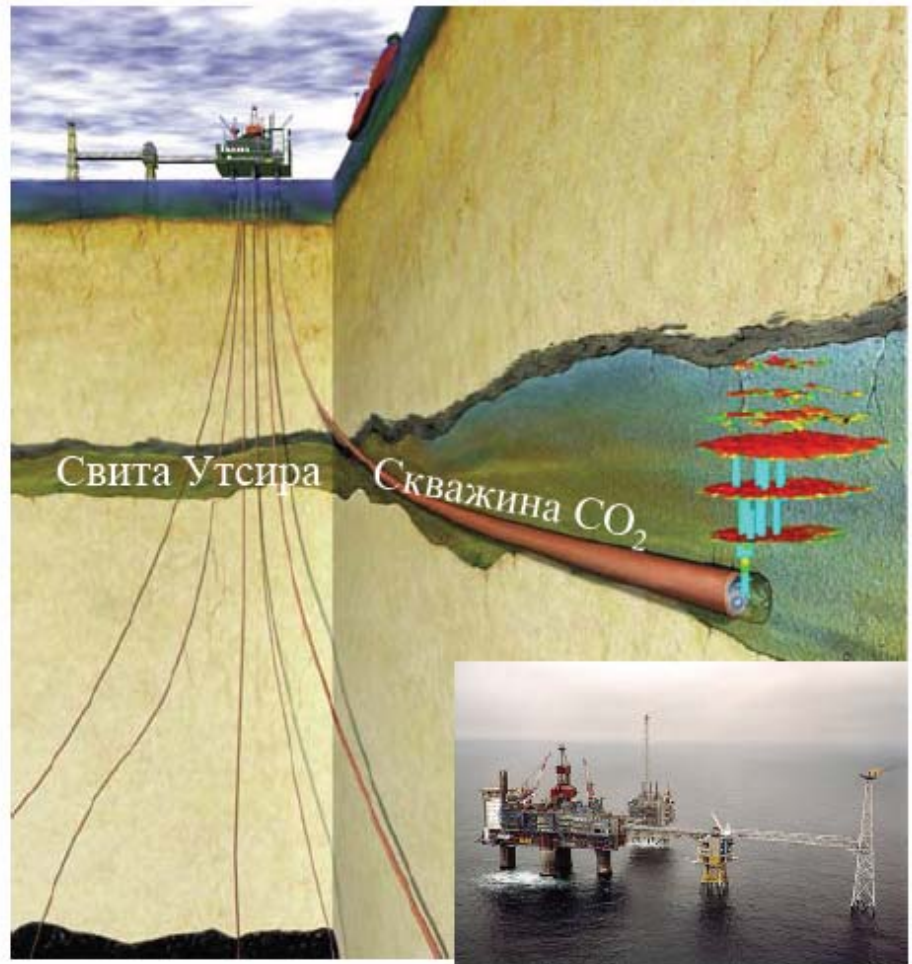
Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Проект ін'єкції CO₂ на родовищі Слейпнер у Північному морі

- Закачка 1 миллиона тонн CO₂ в год.
- Успешная эксплуатация проекта в течение 12 лет.
- Извлечение CO₂ из природного газа.
- Начало многих научно-исследовательских проектов по безопасности хранения и смежной тематике
- Основа для последующих проектов по улавливанию и хранению CO₂ и база для выработки необходимых условий для дальнейшего развития
- **Как это произошло?**
  - Кратко → введение в 1991/1992 годах налога на выбросы CO₂
  - Помимо этого – традиция технологического развития норвежской нефтегазовой промышленности

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Завод СПГ родовища Сновит та закачка супутнього CO₂

- Закачка около 0,7 млн.т CO₂ в год
- Закачка CO₂ ведеться с апреля 2008 г.
- Извлечение CO₂ из природного газа
- CO₂ осушается и транспортируется по 152-км трубопроводу назад на месторождение
- **Как это произошло?**
  - Налог на выбросы CO₂ (как и для месторождения Слейпнер)
  - «Комплексное» решение с учетом ряда элементов налогообложения и экономики в полном проекте разработки месторождения

Проект закачки CO₂ на родовище Ин-Салах у Алжирі

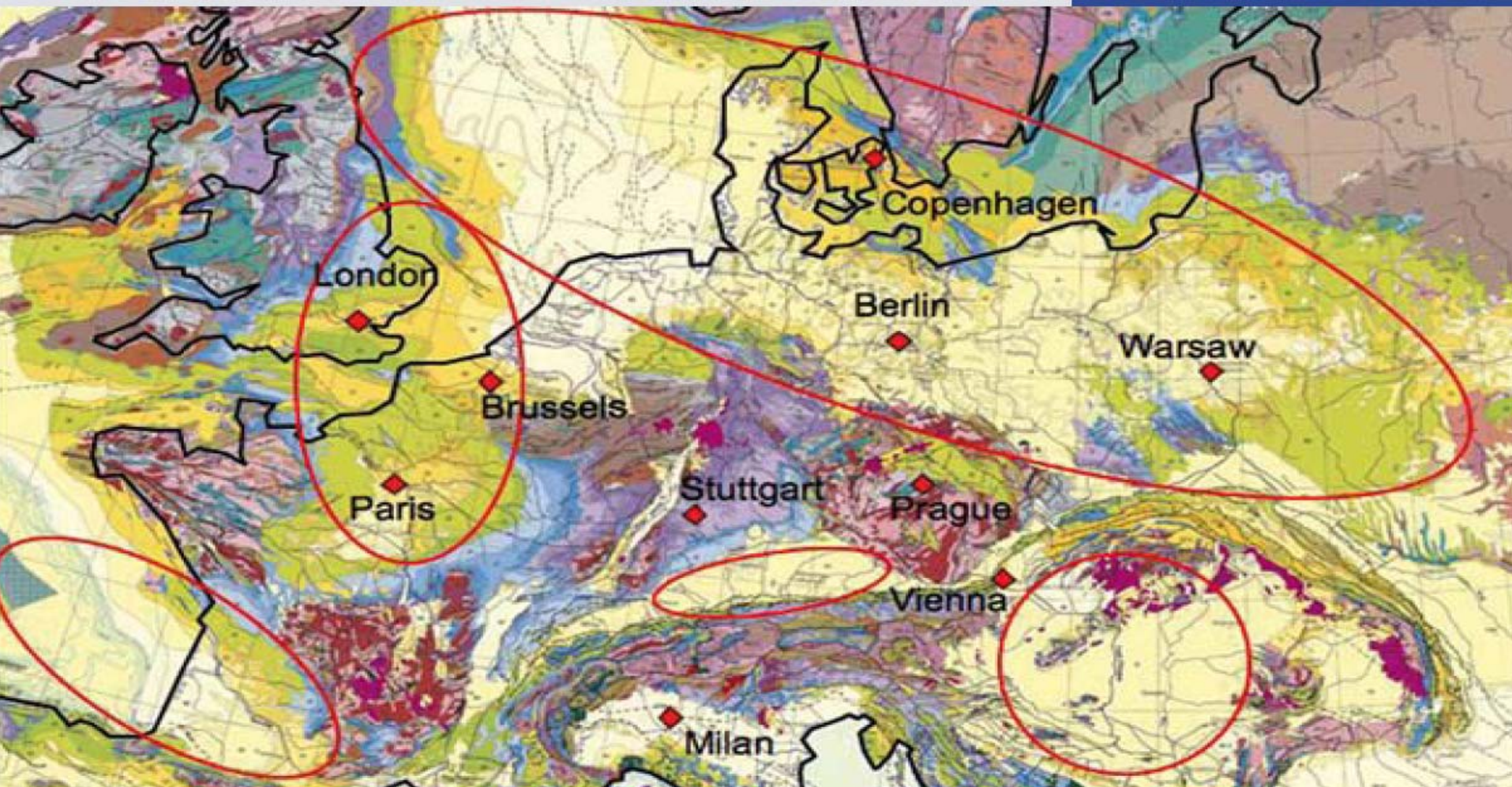
Как это произошло?

- Кратко → за счет внутренней торговой системы компании BP во время принятия инвестиционного решения
- Прочих финансовых стимулов не было, но в других условиях для месторождения Ин-Салах мог оказаться применимым механизм «чистого развития» (CDM)

Сприятливі зони геологічного зберігання CO₂

Проект фінансується
Європейським Союзом

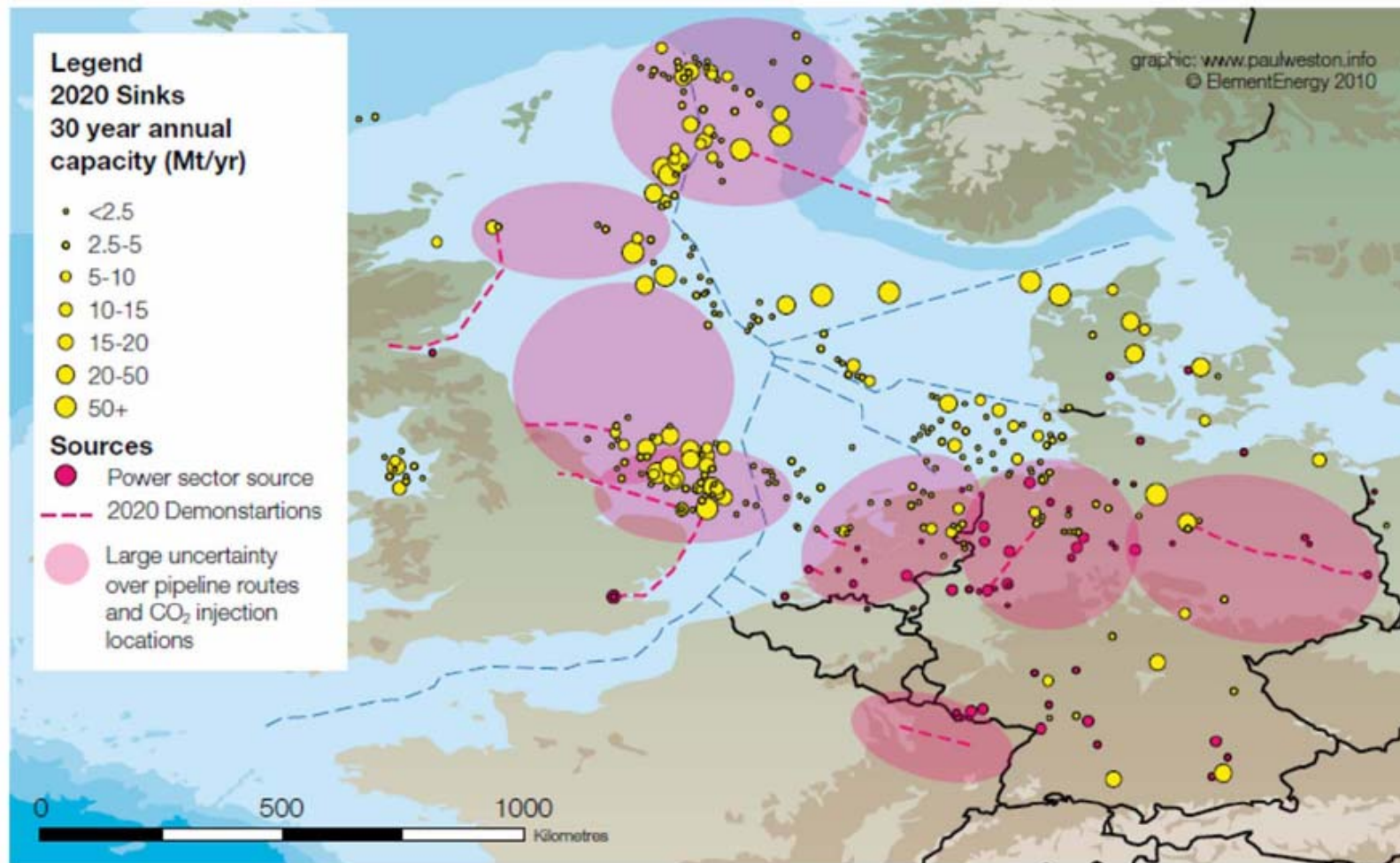
29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Варіанти геологічного зберігання CO₂ у Північному морі

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

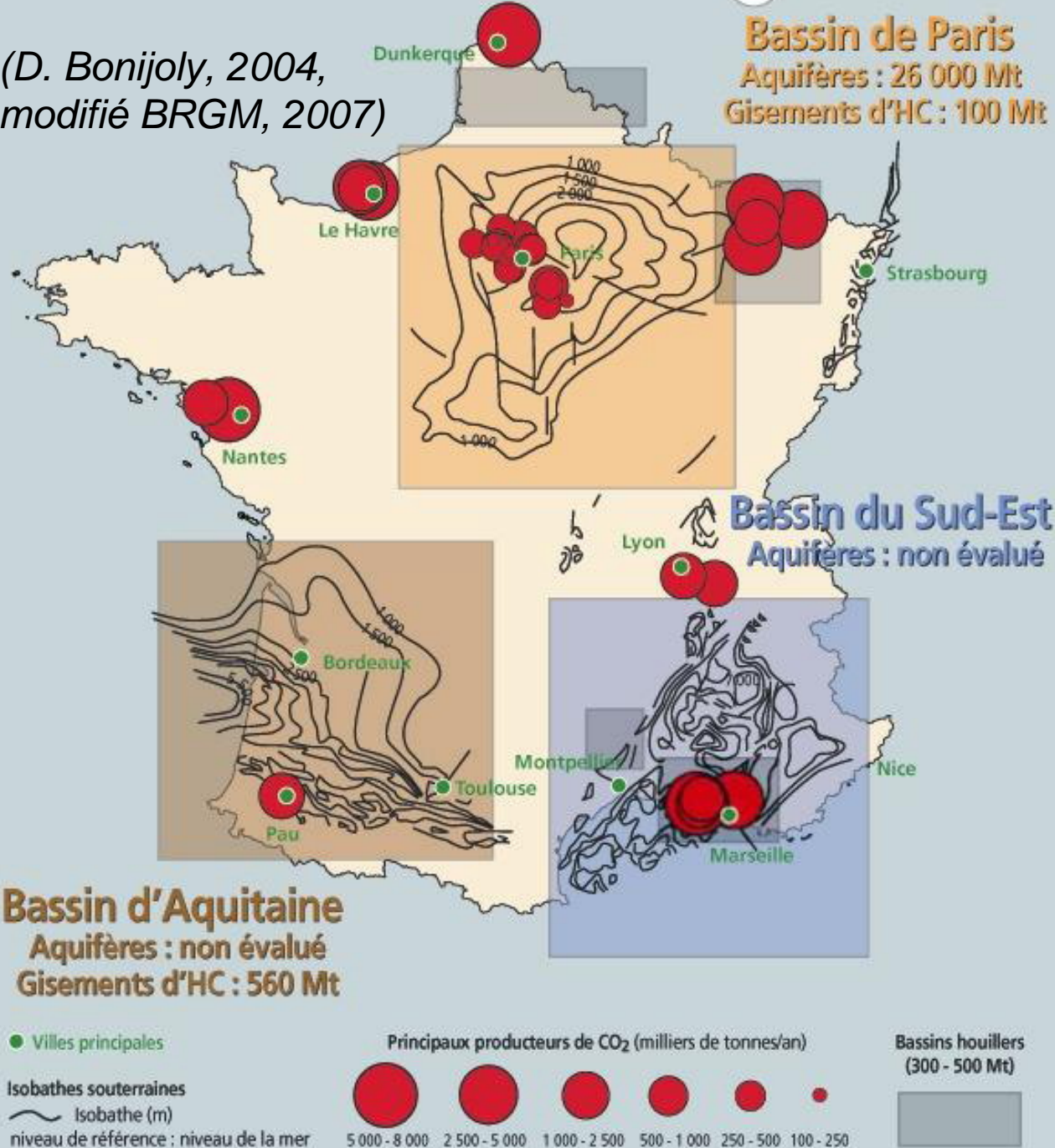

Де можливо зберігати CO₂ у Франції

- > В 2020 році у Франції очікується рівень викидів CO₂: 80-150 Мт CO₂ на рік
- > Потужність сховищ, що потрібна: 3-7 Гт CO₂
- > Джерела викидів:
  - Теплові електростанції
  - Нафтопереробні заводи
  - Металургійні заводи
  - Цементні заводи тощо
- > Всього = 177 Мт/рік (34% французьких викидів CO₂)

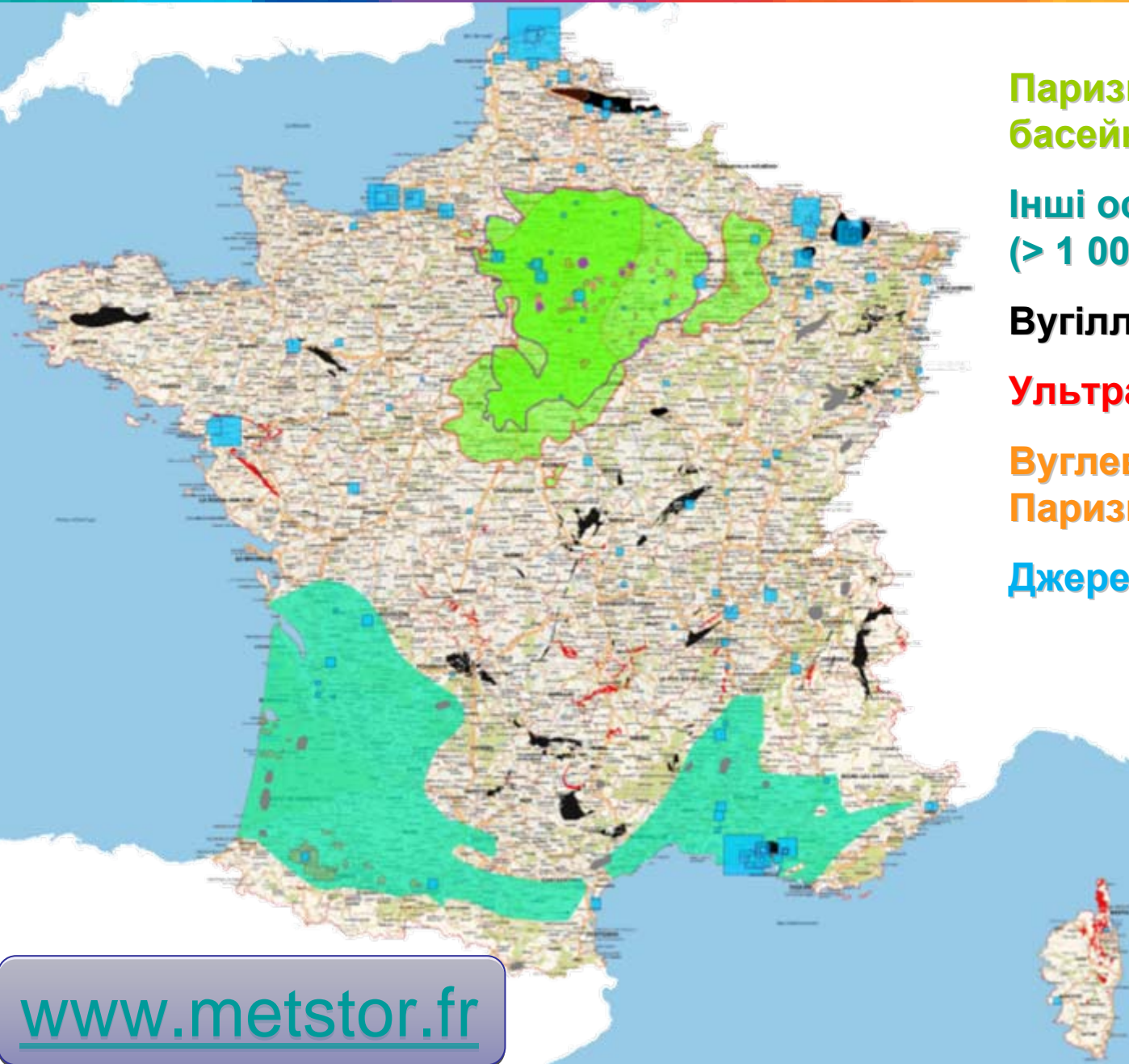
(D. Bonijoly, 2004, modifié BRGM, 2007)

Geoscience for a sustainable Earth

brgm

Exemple Metstor – Приклад із Франції

Паризький осадовий басейн (Тріас и Доггер)

Інші осадові басейни (> 1 000 м)

Вугілля (і буре вугілля)

Ультра-основні породи

Вуглеводневі родовища Паризького басейну

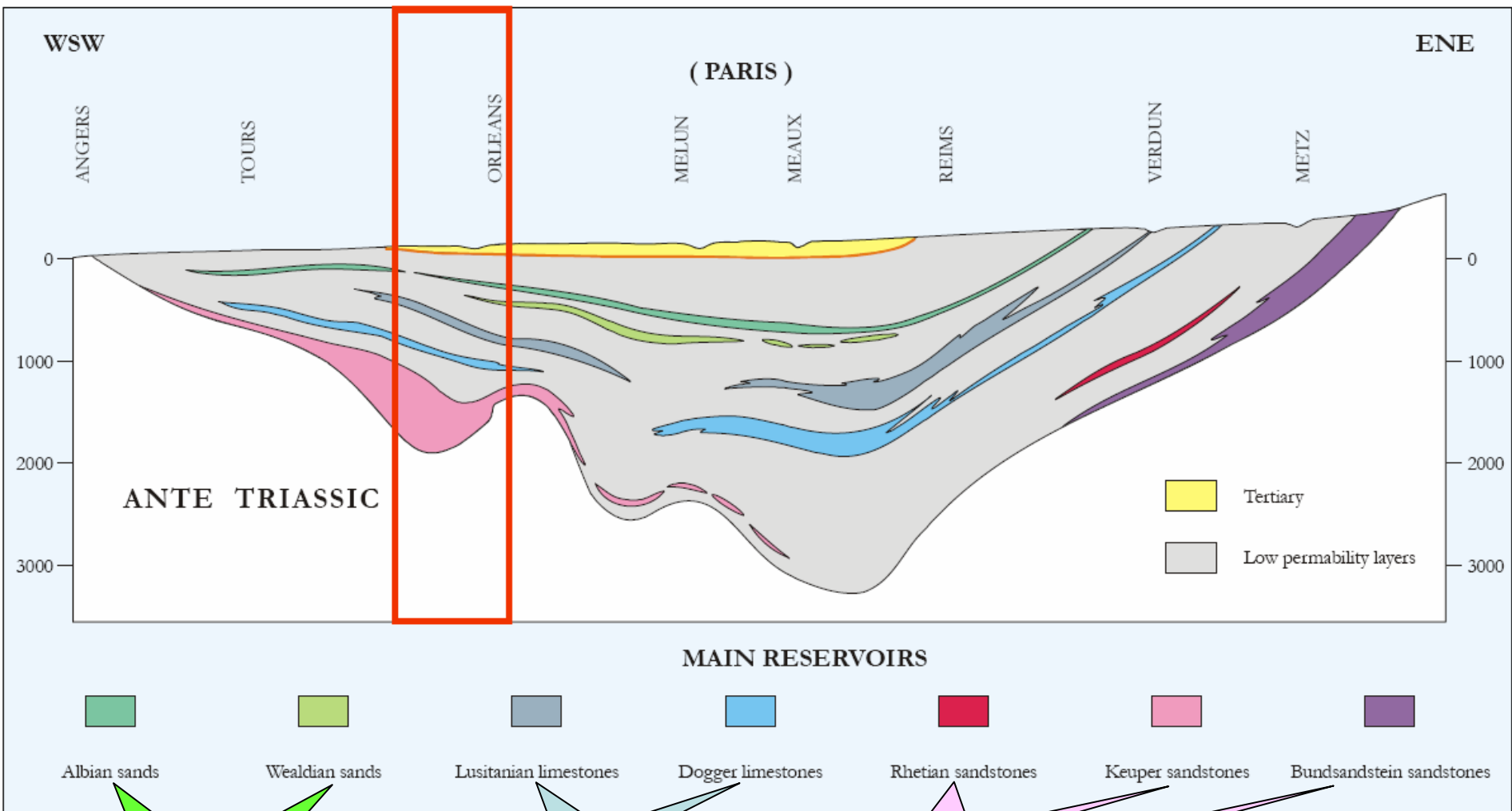
Джерела CO₂

Два кращі варіанти зберігання CO₂ у Франції:

- Тріасові континентальні відкладення
- Доггер-карбонатні відкладення

Піски

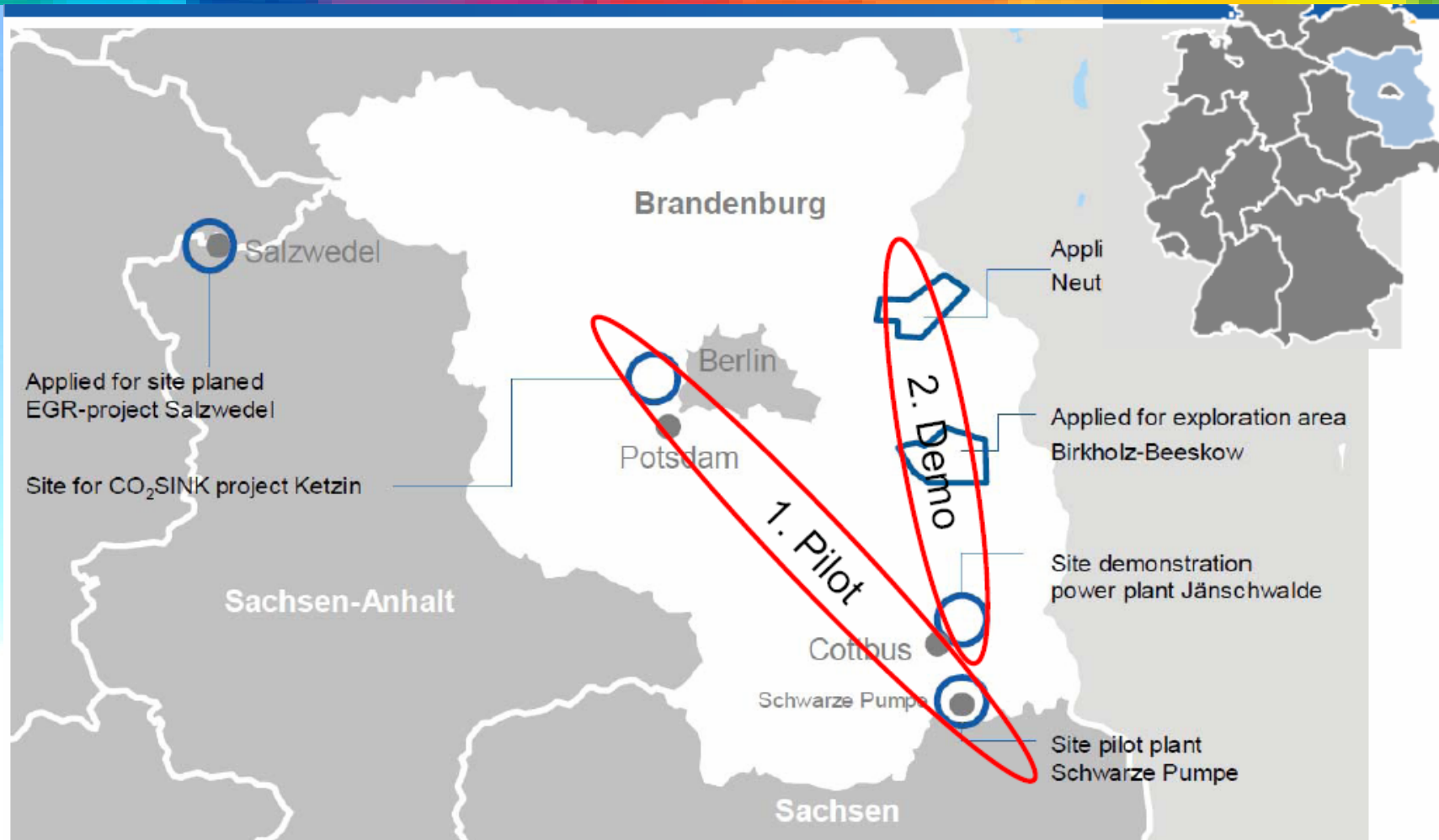
Вапняки

Пісковики

BRGM-CFG-ANTEA (2003)

Варіанти геологічного зберігання CO₂ у Німеччині

Проект фінансується
Європейським Союзом

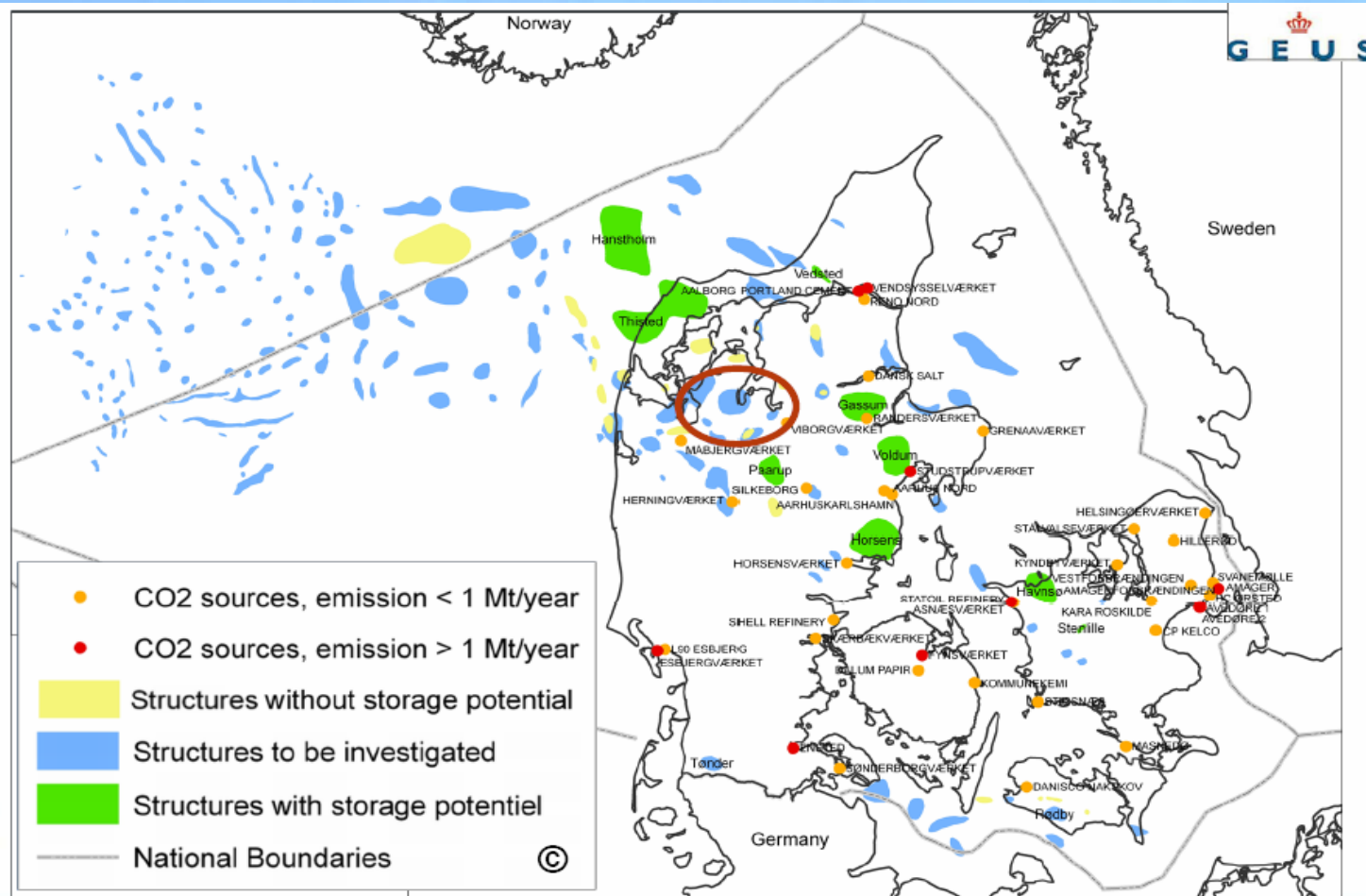
29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Варіанти геологічного зберігання CO₂ у Данії

Проект фінансується
Європейським Союзом

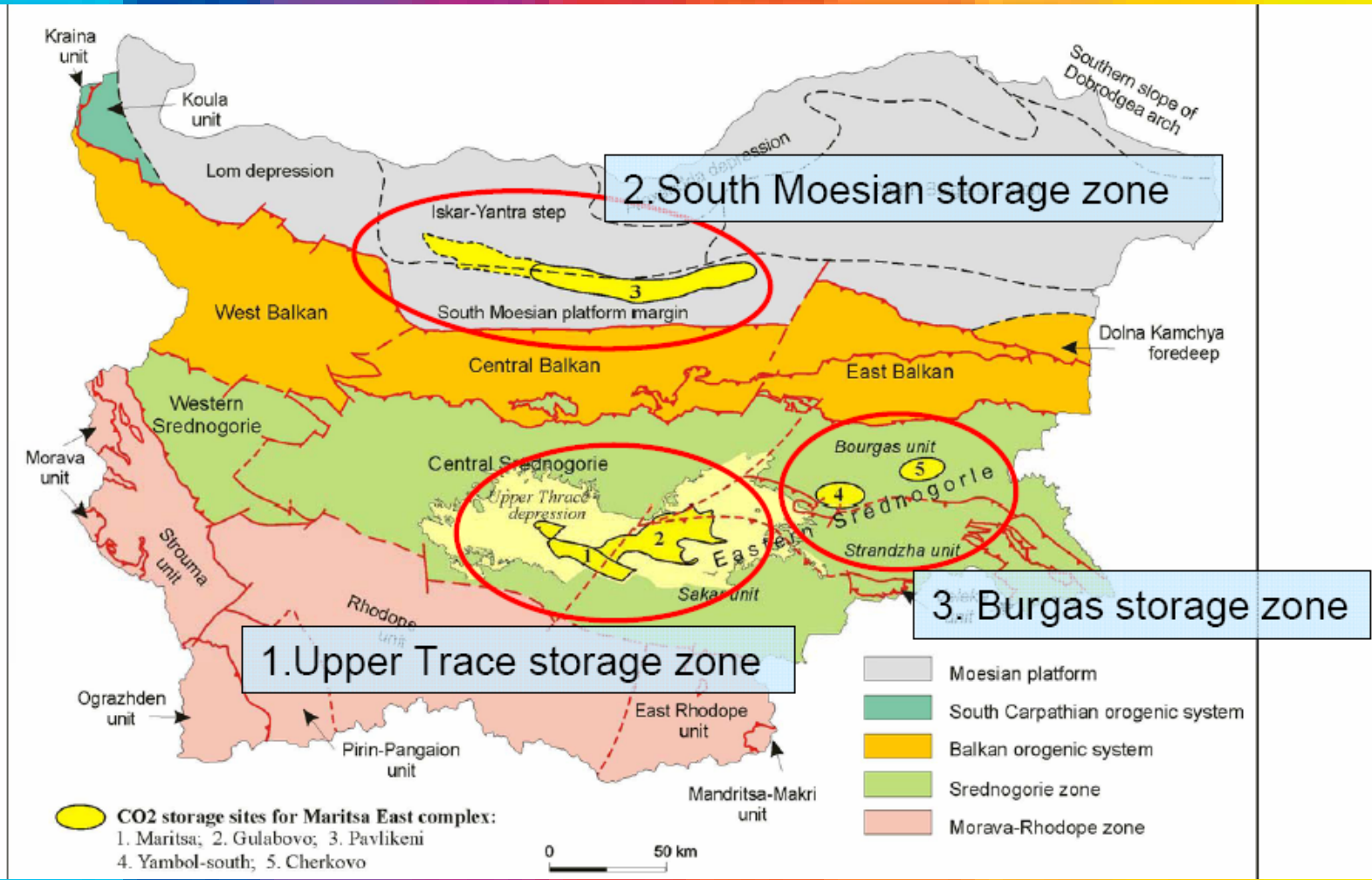
29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Варіанти геологічного зберігання CO₂ у Болгарії

Проект фінансується
Європейським Союзом

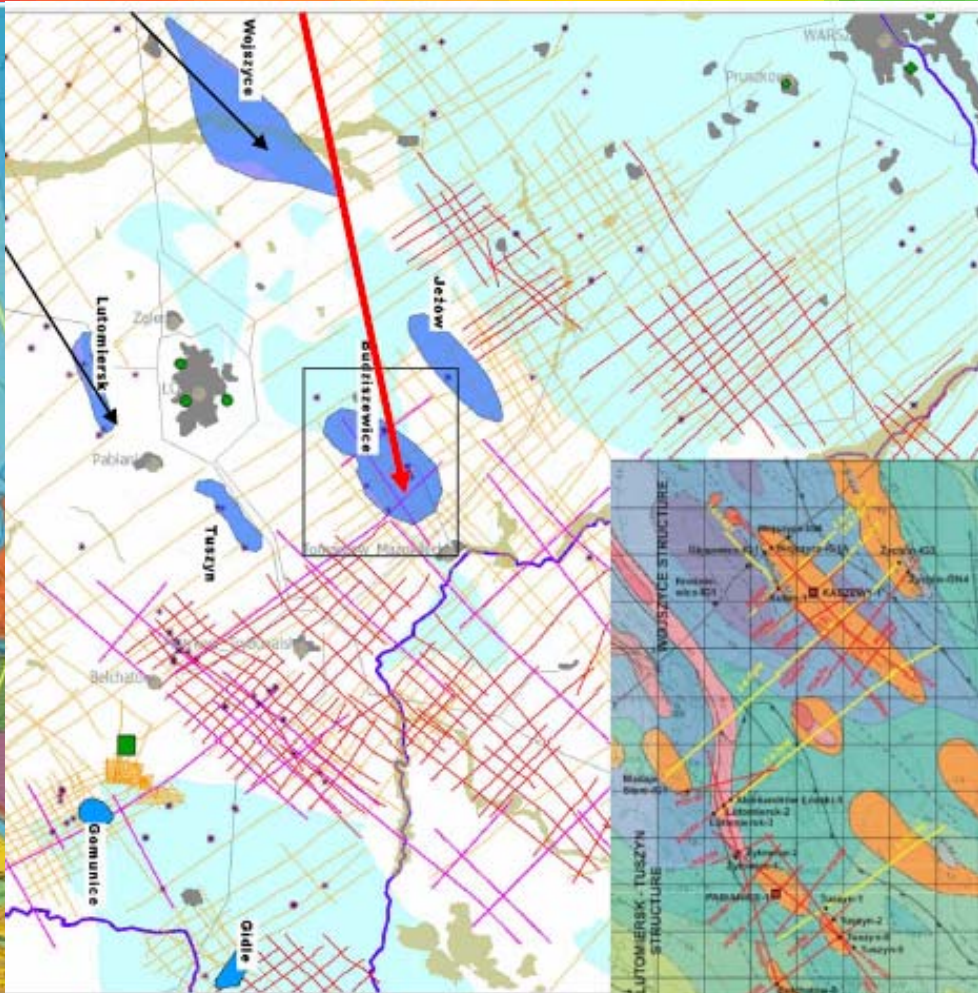
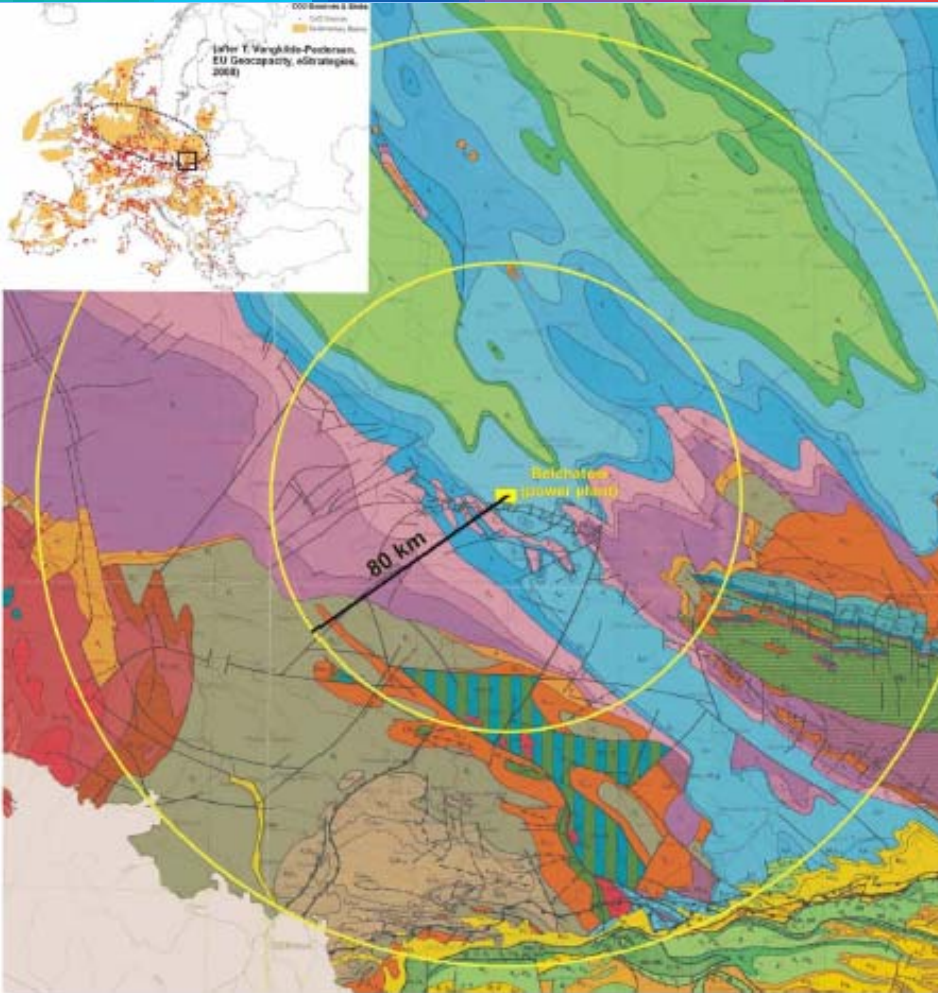
29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Варіанти геологічного зберігання CO₂ у Польщі

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Електростанція Белчатов (Польща) – найбільший обсяг викидів CO₂

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

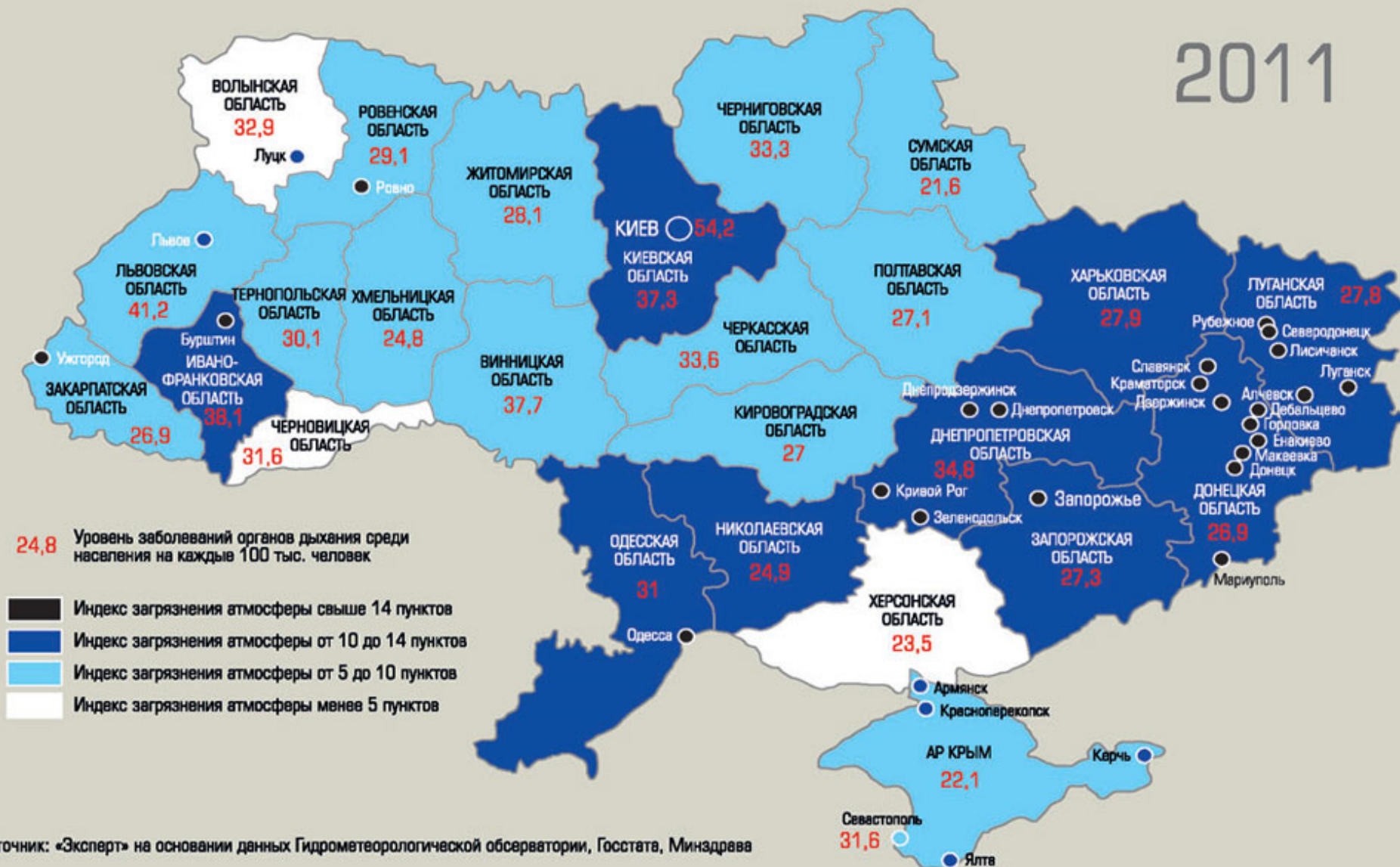

На востоке тяжело дышать

Загрязнение воздуха по регионам Украины и уровень заболеваемости органов дыхания среди населения

2011

Источник: «Эксперт» на основании данных Гидрометеорологической обсерватории, Госстата, Миназдрава

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

Дякую за увагу!

Координатор проекту LCOIR-UA: Шеставін Микола Степанович

Проект фінансується
Європейським Союзом

29.11.2012 р., м. Донецьк

Проект реалізується
Донецьким національним
університетом

